

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน

ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

สาระสำคัญสังเขป

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน ตั้งอยู่ในบ้านส่วนบุคคลของนายประสงค์ เตี้ยตาช่าง บริเวณที่จัดแสดงเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ประกอบด้วย ๒ อาณาบริเวณใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่จัดแสดงเกี่ยวกับวิถีเกษตร และส่วนที่เป็นเนื้อหาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งสองบริเวณอยู่ในอาคารที่ไม่มีผนังกันมิดชิด แต่ยังคงใช้รูปแบบของ “หลังคาแบบโชนง” ที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ ในส่วนที่กล่าวถึงวิถีเกษตร มีครกตำข้าวและหูกทอผ้าเป็นสิ่งจัดแสดงหลัก ส่วนบริเวณที่กล่าวถึงการดำรงชีวิต เป็นการนำเสนอเสื้อผ้า เครื่องใช้ในครัวเรือน และภาพถ่าย เป็นต้น

ภาพที่ ๑ : พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน
ที่มา : พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ประวัติความเป็นมา

พี่น้องชาวไทยโชนงหรือไทยทรงดำ เป็นชนเผ่าไทยเชื้อสายชนชาติไทยสาขาใหญ่สาขาหนึ่ง ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทย โดยมีเมืองแกลงเป็นราชธานีและเป็นเมืองศูนย์กลางของพี่น้องไทยดำหรือไทยทรงดำ อยู่ทางตอนเหนือของประเทศลาวติดต่อกับประเทศจีนและเวียดนาม ปัจจุบันคือเมืองเดียนเบียนฟูในประเทศเวียดนาม ภาคเหนือ อีหนึ่งแคว้นสิบสองจุไทยนี้เคยเป็นอาณาจักรของไทยมาตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี(ปี พ.ศ.๑๘๐๐)เพ็งมาเสียให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๑ ชนเผ่าไทดำเหล่านี้เรียกตนเองว่าผู้ไทหรือไทยดำ ซึ่งได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้งตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี เมื่อปีพ.ศ.๒๓๒๒และรัชกาลที่ ๓ ปี พ.ศ.๒๓๗๙ และปีพ.ศ.๒๓๘๑ โดยครั้งแรกให้ตั้งรกรากอยู่ที่ อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี การที่ได้โปรดเกล้าให้ไทดำอยู่ จ.เพชรบุรีนั้นเพราะมีป่าเขามาก มีหุบเขาลำธารน้ำท่วมไม่ถึง ลักษณะภูมิประเทศคล้ายบ้านเก่าเมืองเดิม คือเมืองแกลงในแคว้นสิบสองจุไทย จากเพชรบุรีก็ได้ขยับขยายเพื่อหาที่ทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์เช่น นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สุโขทัย นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก ลพบุรี เลย ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพรและสุราษฎร์ธานี เป็นต้น การที่เรียกไทยโชนงหรือลาว

โชนั้นใช้เรียกเฉพาะผู้ไทดำที่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น ส่วนที่อื่นๆจะเรียก“ไทดำ” ที่เรียกว่า ลาว เป็นเพราะเรียกให้ผสมกลมกลืนเข้ากับคนท้องถิ่นที่อยู่ก่อนแล้ว เช่น ลาวเวียง ลาวพรวน ดังนั้น แทนที่จะเรียก ไทดำ ตามที่เคยเรียกมาก็กลายเป็น ลาวดำ หรือ ลาวโชน ที่เรียกว่า ไทยทรงดำนั้นคงเป็นเพราะเรียกตามเครื่องนุ่งห่มที่ใช้คือ ชาวไทยทรงดำเหล่านี้ นิยมนุ่งห่มด้วยผ้าสีดำคำว่า ลาวโชน หรือ โชน มาจากคำว่า ชงดำ หรือกางเกงดำ เพราะชนไทยดำกลุ่มนี้ชอบนุ่งกางเกงสีดำ หรือชอบนุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าสีดำ จึงเรียกว่า “ไทยทรงดำ”

ไทยทรงดำหรือไตดำ (Tal Dam, Black Tai) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ผู้ไทยทรงดำไทยทรงดำ โชน ดาวโชน ไทยโชน เรียกอย่างไรคงไม่ผิด เพราะเป็นที่เข้าใจถึงกลุ่มชนเดียวกัน กลุ่มชนชาวไทยทรงดำมีชื่อเรียกตนเองว่า “ไต” - ผู้ไต - ผู้ไตดำ ความหมายของคำว่า “ไต” คือ กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยสาขาหนึ่งที่มีความเป็นอิสระ คำว่า “ดำ” หมายถึง การแต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มสีดำ ชื่อเรียกขานในนาม “ไทยทรงดำ” จึงมีความหมายโดยรวมว่ากลุ่มชาติพันธุ์คนไทยสาขาหนึ่งในบรรดาหลายชนเผ่าที่แต่งกายด้วยสีดำนั่นเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำด้วย ซึ่งที่มาของชื่อชนกลุ่มนี้ยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ บ้างก็ว่ามาจาก “ไทสง” อันเป็นภาษาในสิบสองจุไท หมายถึง คนที่อาศัยตามป่าเขา ต่อมาเพี้ยนเป็น ไทยโชน แต่บ้างก็ว่าน่าจะเป็น ชวงซึ่งมาจากคำว่า “ชวงก้อม” อันเป็นคำเรียกกางเกงผู้ชาย (มีลักษณะขายาวแคบ สีดำ) จึงเรียกกันว่า “ลาวชวงดำ” หรือ “ลาวโชน” ภายหลังด้วยเหตุผลทางการปกครอง จึงเรียกว่า “ไทยโชน” หรือ “ไทยชวงดำ” และ “ไทยทรงดำ” แต่สำหรับเจ้าของวัฒนธรรมพึงพอใจที่จะให้ใครๆ เรียกว่า “ไทยโชน” หรือ “ไทยทรงดำ”มากกว่า เพราะมีความรู้สึกผูกพันและกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในความเป็นไทย ชาวไทยทรงดำเป็นกลุ่มคนไทยโบราณมีถิ่นฐานอยู่ในบริเวณแคว้นสิบสองจุไท มีบริเวณใกล้เคียงกับลาว จีน และเวียดนาม ซึ่งมีไทยทรงดำอาศัยอยู่ ๘ เมือง คือ เมืองแกลง เมืองกาย เมืองตุ้ง เมืองม่วย เมืองลา เมืองหวัด เมืองขาง เมืองโมะ มีไทขาวอยู่อีก < เมือง รวมเป็น ๑๓ เมืองเมืองที่ชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ มีเมืองแกลงหรือแถน (เมืองทันต์เตียนเบียนฟู) เป็นศูนย์กลาง แต่เดิมเป็นเมืองใหญ่ของแคว้นสิบสองจุไท เขตสิบสองจุไท บริเวณลุ่มแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง ในเวียดนามภาคเหนือ ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของไทยทรงดำ ไทแดง และไทขาว เมื่อฝรั่งเศสเข้าปกครองเวียดนาม ได้เรียกชนเผ่าที่อาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำดำว่า ไทยทรงดำ ที่เรียกว่าไทยทรงดำเพราะชนดังกล่าวนิยมสวมเสื้อผ้าสีดำซึ่งย้อมด้วยต้นฮ่อมหรือคราม แตกต่างกับชนเผ่าที่อยู่ใกล้เคียง เช่น ไทขาวที่นิยมแต่งกายด้วยผ้าสีขาว และไทแดงที่ชอบใช้ผ้าสีแดงขลิบตกแต่งชายเสื้อ

การอพยพและการตั้งรกรากในไทย

ชาวไทยทรงดำอพยพเข้ามาตั้งรกรากในไทยถึง ๒ ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีที่โปรดให้ไปตีเมืองเวียงจันทน์ได้ ในปี พ.ศ. ๒๓๒๑ ดังได้กล่าวไว้ในประวัติศาสตร์ไทยว่า “แล้วปีรุ่งขึ้นโปรดฯ ให้ยกกองทัพไปตีเมืองหลวงพระบาง ไปตีเมืองทันต์ เมืองม่วย เมืองทั้ง - นั้น เป็นเมืองของไทยชงดำนั่งตั้งอยู่ในเขตแดนญวนเหนือ แล้วพาครัวไทเวียง ไทยทรงดำ ลงมากรุงธนบุรี ในเดือนนี้ ไทยชงดำนั่งไปอยู่เพชรบุรี” ต่อมารัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๘ ก็ได้นำครอบครัวชาวไทยทรงดำเข้ามาอยู่ในไทยอีก ดังบันทึกของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีกล่าวไว้ เมื่อคราวเป็นแม่ทัพไปปราบฮ่อในสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๓๐ ไว้ว่า “พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมยา ยกกองทัพขึ้นมาถึงเมืองแกลง จัดราชการเรียบบร้อยแล้วได้เอาครัวเมืองแกลงและสิบสองจุไท ซึ่งเป็นไทยทรงดำลงมากรุงเทพา เป็นอันมาก เพราะขึ้นไว้จะเกิดการยุ่งยากแก่ทางราชการขึ้นอีกครั้ง แล้วพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้พวกไทยทรงดำเหล่านั้น ไปตั้งภูมิตำเนาอยู่ ณ เมืองเพชรบุรี จนได้ชื่อว่า ลาวข่ง จากหลักฐานการอพยพเข้ามาในไทยทั้ง ๒ ครั้ง แสดงให้เห็นว่าไทยทรงดำมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นแห่งแรก และจากคำบอกเล่าจากชาวไทยทรงดำเอง ก็บรรยายว่า เติกอพยพมาจากถิ่นฐานเดิมโดยทางเรือ มาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลแร่ อำเภอบ้านแหลม ซึ่งเป็นบ้านชายทะเล ชาวไทยทรงดำไม่ชอบภูมิประเทศแถบนั้น จึงได้ย้ายถิ่นฐานมาเรื่อยๆ จนถึงแกบอำเภอยาย้อย ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นป่าเขาเหมือนกับถิ่นฐานเดิมจึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น ต่อมาชาวไทยทรงดำก็ได้ย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินในที่อื่นๆ เช่น นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี พิจิตร ชุมพร และสุราษฎร์ธานี แต่ชาวไทยทรงดำในจังหวัดต่างๆ เหล่านี้ จะบอกที่มาเป็นแหล่งเดียวกันว่า มาจากจังหวัดเพชรบุรี

ชาวไทยทรงดำบางพวกอพยพมาจากแคว้นพวน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน เข้ามาในประเทศไทย ในปีพุทธศักราช ๒๔๑๗ เนื่องจากมีเหตุการณ์พวกฮ่อยกกำลังมาตีเมืองเชียงขวาง ซึ่งเป็นหัวเมืองสำคัญในแคว้นพวน ทางหลวงพระบาง ขอให้ฝ่ายไทยส่งกองทัพไปช่วยเหลือ โดยมีพระยาภูธราภัยเป็นแม่ทัพคุมกองทัพไปปราบฮ่อ ผลการปราบฮ่อครั้งนั้นไทยชนะ เมื่อเหตุการณ์สงบไทยได้ไชนโยบายอพยพผู้คนจากแคว้นพวนเข้ามายังประเทศไทยด้วย ชาวไทยทรงดำถูกกวาดต้อนมาถึงกรุงเทพฯ โดยทำมาหากินตามที่ต่างๆ เช่น เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี สุพรรณบุรี และพิษณุโลก ภายหลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ไปตั้งหลักแหล่งที่บ้านหมี คลองสนามแจง จังหวัดเพบุรี หลังจากนั้นประมาณ ๘ ปี เจ้าเมืองบริรักษ์ มาทูลขอราษฎรกลับไปยังเมืองเชียงขวางตามเดิม โดยเรืออพยพลงมาตามเส้นทางเรือๆ จนได้มาพักที่บ้านน้ำกอใหญ่ อำเภอลำเม็ก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็เข้าครอบครองดินแดนล้านช้าง และได้ขอให้ไทยส่งคนอพยพคืนสู่ภูมิตำเนาเดิม ชาวไทยทรงดำบางส่วนเห็นว่าต้องบุกป่าฝ่าดง จึงขอหยุดตั้งหลักแหล่งที่บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ส่วนชาวไทยทรงดำอีกกลุ่มหนึ่งได้เดินทางข้ามแม่น้ำโขงไปยังบ้านน้ำท่วม แขวงเวียงจันทน์ แต่ในขณะนั้นเขตเวียงจันทน์มีปัญหาการเจรจากับฝรั่งเศส ชาวไทยทรงดำจึงข้ามแม่น้ำโขงย้อนกลับมาตั้งหมู่บ้านที่ตาดซ้อ ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคานจังหวัดเลย อยู่ได้ระยะหนึ่ง จึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านนาเบน แต่ภูมิประเทศไม่เหมาะแก่การดำรงชีพ จึงได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งถาวรที่หมู่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้วยกัน เพราะสภาพเป็นที่ดอน น้ำท่วมไม่ถึงมีป่าดงไพรคล้ายถิ่นฐานเดิม เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๓๘ โดยมีจำนวนครัวเรือนในขณะนั้น ๑๕ หลัง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในทางการเกษตร การเคลื่อนย้ายถิ่นนั้นมักมุ่งเดินทางมาอยู่ในเมืองไทยระยะแรกๆ นั้นเป็นภาวะที่ต้องจำยอม แต่พวกเขายังมีความคิดที่จะเดินทางกลับถิ่นเดิมเสมอการตั้งถิ่นฐานของลาวโซ่งนี้มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น การสร้างบ้านเรือนมักจะทำไล่ซิด ติดกันเป็นกลุ่ม กลุ่มละ ๑๐-๒๐ หลังคาเรือน แยกต่างหากจากที่ทำนาและทำไร่ (นุกูล ชมภูนิช ๒๕๓๘, ๓)

ที่มาของชื่อบ้านหัวถนน

จากคำบอกเล่าของนาย รบไหว อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านหัวถนน และนางสาวสังวาล ทัดตานนท์ อายุ ๗๑ ปี ทายาทรุ่นหลานของหลวงจ่ามง ทวยหาญ(คุณตา)เล่าว่าเดิมที คนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่เป็นคนไทยตระกูล หลวงจ่ามง ทวยหาญ อยู่หมู่ที่ ๑ อาจถือได้ว่าเป็นคนดั้งเดิมของตำบลดอนพุทรา และคนไทยกลุ่มอื่น อาศัยอยู่ห่างกันมาทางบ้านหนองความเฒ่า สำหรับพื้นที่ที่ตั้งของหมู่ที่ ๖,๘ และหมู่ที่ ๑๐ ค่อนข้างเป็นรกร้างเป็นพืชหนาม ได้แก่ ต้นตาลปัตร ต้นสะแก หนามพงดอ พื้นที่ที่มีความแห้งแล้งมากเนื่องจากเป็นดอนสูงไม่มีผู้คนอาศัย ต่อมา รัชกาลที่ ๗ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๓ คนไทยทรงดำ(ลาวโซ่ง)จากอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ในปัจจุบันได้อพยพมารับจ้างซื้อที่ทำมาหากิน พวกเขาถือน้ำท่วม จึงชอบที่ดอน มีความขยันในการทำมาหากินเป็นพิเศษ ชอบแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ รักหมู่พวก รักวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งยังปรากฏถึงปัจจุบันนี้ เมื่อมีผู้คนชุมชนจำนวนมากทางราชการได้สำรวจ และทำถนนดิน ขนาดกว้างใหญ่กว่าถนนทางเกวียนดั้งเดิมโดยเป็นถนนเชื่อมต่อกับระหว่างตำบลดอนพุทรา ถึงอำเภอดอนตูม ซึ่งเป็นที่มาของ “บ้านหัวถนน”

๒. สถานที่ตั้ง/ความเชื่อมโยงกับสถานที่อื่นๆ

ที่ตั้งตำบลดอนพุทรา ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอดอนตูมระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตรและอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางตะวันตก ระยะทางประมาณ ๕๘ กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ จรดกับ ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน

ทิศใต้ จรดกับ ตำบลห้วยด้วน ตำบลบางหลวง อำเภอดอนตูม

ทิศตะวันออก จรดกับ ตำบลบ้านหลวง อำเภอดอนตูม ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน

ทิศตะวันตก จรดกับ ตำบลห้วยพระ

เนื้อที่ ตำบลดอนพุทรา มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒,๐๓๑ ไร่ หรือ ๑๕ ตารางกิโลเมตร

๓. ลักษณะ/เอกลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์

ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ ครอบครัวของชาวไทยโซ่ง เดิมเป็นแบบครอบครัวขยาย มีปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ลูก พี่ ป้า น้า อา อยู่บ้านเดียวกัน อำนาจของครอบครัวอยู่ที่ผู้นำ หากปู่ย่ายังอยู่อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ปู่ หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าอำนาจของครอบครัวอยู่ที่ผู้ชาย เพราะไทยโซ่งให้ผู้ชายเป็นผู้สืบสายสกุล ผู้หญิงแต่งงานไปอยู่ครอบครัวสามีก็สืบสายสกุลทางสามี กรณับเครือญาติทั้งฝ่ายพ่อและแม่ทั้งสองฝ่ายเช่นเดียวกับอดีตในอดีตการแต่งงานกับคนไทยโซ่งด้วยกันเองทำให้ประเพณีวัฒนธรรมและสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าไปในด้านสังคม ชาวไทยโซ่งจะให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เพราะผู้ชายเป็นผู้สืบสกุลต้องรับภาระการเช่นไหว้บรรพบุรุษ ดังนั้นการแบ่งทรัพย์สินสมบัติจึงแบ่งให้ชายมากกว่าหญิง ๒ ๓ เท่า ส่วนผู้หญิงในอดีตไม่มีปัญหาเกิดขึ้น เพราะเมื่อแต่งงานไปอยู่สกุลสามี สามีก็ได้ทรัพย์สินสมบัติมากพอภาษา

ภาษาไทยโซ่งมีผู้อ่านออกเขียนได้อยู่หลายคน การสอนในชีวิตสอนด้วยการบอกต่อ ตัวหนังสือของไทยโซ่งที่พบเป็นตัวหนังสือไทยทรงดำสายดั่งเกี้ยว ปัจจุบันสมาคมไทยทรงดำมีการสอนภาษาไทยทรงดำ และเผยแพร่เอกสารไทยทรงดำ ซึ่งเป็นแบบสากลแบบตัวอักษรเมืองแฉ่ง (เตียนเบียนฟู) และใช้ในประเทศต่างๆ ที่มีไทยทรงดำ

อาศัยอยู่ เช่น ประเทศเวียดนาม ลาว อเมริกา แคนาดา และฝรั่งเศส คนไทยทรงดำมีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง อันเป็นสมบัติเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้กันแถบลุ่มน้ำแดง-ลุ่มน้ำดำในเวียดนาม ภาษาไทยทรงดำจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท (Tai Language-Family) กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับภาษาไทยและภาษาลาว สำเนียงพูดของคนไทยทรงดำแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันไปบ้างแต่ก็ไม่มาก ลักษณะตัวอักษรมีความสวยงามคล้ายกับอักษรลาวและอักษรไทยบางตัวคำพูดเป็นคำโดดๆ บางครั้งก็มี ๒-๓ พยางค์ เทียบกับคำไทยกลาง เช่น อ้าย (พ่อ) เอม (แม่) ซ้เอื้อย (พี่) กินงาม กินข้าวเช้า กินข้าวเย็น (กินข้าวกลางวัน) กินแลง (กินข้าวเย็น) ไป, เมื่อ (ไป) เอ็ดเวียะ (ทำงาน) แบ้ว (โกหก) ตังหาย (หกล้ม) มั๊ก (รัก) มะปู้ก (ส้มโอ) ปลาเก๋น (ปลาช่อน) ตัวฟาน (แก้ง) ตัวหญาเฮือน (จิ้งจก) ซันหมะ/มิะ (ซันหมา, เขียนหมา) เฮือน (บ้าน) ชวง, ล้วง (กางเกง) ผ้าเสื่อ (ฟูก) ผ้ายัน, หยัน (มุ้ง) ต่าหุ, หุก (ทอผ้า) จ้างข้าว (หุงข้าว) ตังไฟ, หลังไฟ (ติดไฟ, ก่อไฟ) เป็นต้น

วรรณกรรมมีการบันทึกวรรณกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นภาษาไทยทรงดำ หรือที่นิยมเรียกว่า ภาษาไทยโซ่ง ลงในสมุดข่อยเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการไปเมืองฟ้าและเพลงขับวรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นเรื่องที่บอกเล่าด้วยวาจาไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ปริศนาคำทาย(โตฮังเล้ย) นิทาน เช่น อิหล่อน อิดำ เชียงเมี่ยง บ่คู บ่คี เป็นต้น และเรียนรู้ด้วยวิธีศึกษาจากคำบอกเล่า สอนคนต่อคนความเชื่อชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าตนสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิม ๒ ตระกูล คือ ตระกูลผีผู้ท้าว ที่สืบเชื้อสายมาจากชนชั้นเจ้านาย ชนชั้นปกครอง และตระกูลผีผู้น้อย สืบเชื้อสายมาจากชนชั้นสามัญชาวไทยทรงดำนับถือผีและมีการบวงสรวงผีเป็นประจำ โดยจะทำ "กะลื้อห้อง" เอาไว้ที่มุมหนึ่งในบ้าน เพื่อใช้เป็นที่เซ่นไหว้บูชาผีบรรพบุรุษ สำหรับในการประกอบพิธีกรรมไทยทรงดำจะถือว่าผีผู้ท้าวนั้นมีศักดิ์สูงกว่าผีผู้น้อย ผู้น้อยจะต้องให้ความเคารพยำเกรง แต่สำหรับการดำเนินชีวิตนั้น ทั้ง ๒ ตระกูลสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเสมอภาคนอกจากนี้ชาวไทยทรงดำยังมีความเชื่อเรื่องขวัญ เมื่อเกิดความเจ็บป่วยจะมีการทำพิธีเรียกขวัญ หรือเสนขวัญ โดยมี "แม่มด" เป็นผู้ที่ทำพิธี ทำหน้าที่ต่ออายุ และแก้ไขการกระทำต่างๆ ที่ผิดผี อันเป็นสาเหตุให้เกิดความเจ็บป่วยความเชื่อทางศาสนาถือเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญ แถน และผี ขวัญจะประจำอยู่ตามอวัยวะสำคัญต่างๆ หากว่าขวัญเหล่านั้นยังประชุมกันอยู่ในร่างกายบุคคลใด บุคคลนั้นจะมีชีวิตเป็นปกติสุขดี แต่ถ้าหากขวัญเกิดหนีหายออกไปจากร่างกายจะทำให้เกิดอาการผิดปกติหรือเจ็บไข้ไม่สบาย จำเป็นต้องหาวิธีเรียกขวัญให้กลับคืนมา "แถน" เป็นเทวดาอยู่ในเมืองฟ้า เป็นผู้กำกับความเป็นไปของโลกมนุษย์ ทั้งในด้านดีและด้านภัย ดังนั้นต้องคอยระวังไม่กระทำการใดๆ ให้แถนโกรธและลงโทษเอาได้ และ "ผี" หมายถึง ขวัญของคนที่ยาไปแล้ว ผีสามารถจะเดินทางไปอยู่ที่ต่างๆ ด้วยตนเอง และถ้าหากกลับมาอยู่ที่เรือนของตนก็จะกลายเป็นผีเรือน นอกจากผีเรือนแล้วยังมีผีป ผีประจำหมู่บ้าน ผีสามารถบันดาลโชคชะตาทั้งดีและร้ายให้กับมนุษย์ได้ มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีการเซ่นไหว้ผีตามวาระอันควร เพื่อให้ผีพอใจ รวมถึงหลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ อันอาจจะผิดผี ซึ่งจะทำให้ผีลงโทษเอาได้ชาวไทยโซ่งมีความเชื่อเรื่องผี จึงมีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อในการนับถือผีจนถือเป็นประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา สาเหตุที่ชาวไทยโซ่งมีความเชื่อเรื่องผี มีการนับถือผีอย่างลึกซึ้ง และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับผี เพราะพวกเขาเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ อยู่ภายใต้อำนาจของผีซึ่งสามารถบันดาลให้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปตามความพอใจของผีได้ผีของชาวไทยโซ่ง แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ ผีที่เปรียบเสมือนเทวดาผู้เป็นใหญ่ มีอำนาจสูงสุดเป็นที่เคารพของชาวไทยโซ่งหรือผีแถนหรือผีฟ้า กลุ่มที่สอง ได้แก่ ผีที่ให้คุ้มครอง ปกป้องคุ้มครอง คือ ผีเือนหรือผีบรรพบุรุษ ผิมตมนต์ ผีปู่เจ้าเสื่อบ้าน ผีโฮ่ผินา และกลุ่มสุดท้าย ได้แก่ ผีที่ให้โทษทำให้เกิดทุกข์ คือ ผีตายโหงความเชื่อเรื่องผีทำให้เกิดประเพณี

ต่างๆ ประเพณีสำคัญที่สุดที่บุตรหลานชาวไทยโชนงทุกคนต้องยึดถือและปฏิบัติตามก็คือ ประเพณีเสนเอื้อน ได้แก่ การเซ่นไหว้ผีเรือน หรือผีบรรพบุรุษ เมื่อมีการปฏิบัติประเพณีนี้ต้องบอกกล่าวชาวไทยโชนงทั้งหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน (ผีบรรพบุรุษเดียวกัน) ให้ไปกินเสมอ คือไปร่วมพิธี ทำให้ชาวไทยโชนงไม่เกิดความรู้สึกรุนแรง ไม่มีศัตรูถาวร มีแต่การให้อภัยกันและกันอยู่เสมอ นอกจากนั้นอิทธิพลของความเชื่อเรื่องผีในพิธีกรรมยังมีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของชาวไทยโชนงตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การเกิดการขึ้นบ้านใหม่ การแต่งกาย การแต่งงาน การ ประกอบอาชีพ อาหารการกิน การรักษาพยาบาล พิธีศพ และพิธีหลังการเผาศพ จึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องดูแล การศึกษาอย่างยิ่งความเชื่อของไทยโชนง มีความเชื่อว่าเมื่อคนเราตายไปแล้ว วิญญาณจะแบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก จะขึ้นไปอยู่เมืองแถง (เมืองฟ้า, เมืองเทวดา) อีกส่วนหนึ่งจะอยู่กับลูกหลานคอยปกป้องดูแลลูกหลานในบ้าน ความเชื่อเรื่องผีมีหลายประเภท เช่น

- . ผีฟ้า ผีแถง

เป็นเทวดาซึ่งสามารถคลบันตาลโซคหรือเคราะห์แก่มนุษย์ ลิขิตชะตาชีวิตมนุษย์ได้ เมืองแถงก็คือเมืองเทวดา เมืองฟ้า อยู่บริเวณเหนือเมืองแถง

๒. ผีบรรพบุรุษ

คือผีที่เป็นบรรพบุรุษของเราเมื่อตายแล้ววิญญาณส่วนหนึ่งไปเมืองฟ้า อีกส่วนหนึ่งจะ อยู่ในกะล่อห้อง

๓. ผีปู่เจ้า ลี้อบ้าน เป็นผีบ้าน ผีเมืองคอยดูแลปกป้องหมู่บ้าน มีศาลประจำหมู่บ้าน ผีโเอ ผีนา

เป็นผีเจ้าที่เจ้าทางอยู่ในไร่นาที่ทำมาหากิน

ผีมด ผีมนต์

เป็นผีที่ช่วยให้มนุษย์สื่อสารกับเมืองฟ้า

ผีใต้ ผีขวัญ

เป็นผีขวัญของเรา ซึ่งมี ๓๒ ขวัญ

ผีตายโหง

เป็นผีที่ตายโดยไม่เป็นไปตามธรรมชาติ (ตายโหง)

ผีประจำสถานที่ต่างๆ เช่น ผีประจำประตู บันได และอื่นๆ

๔. วัตถุประสงค์ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

๑. ชุดไทยทรงดำ หญิง-ชาย

ผู้หญิงไทยทรงดำ นุ่งซิ่นเป็นผ้าถุงสีดำ พื้นมีลายเป็นเส้นสีขาวขนาดเล็กๆ ยาวตามแนวตั้ง ทอด้วยเส้นด้าย สีดำสลับเส้นด้ายสีขาวหรือฟ้าอ่อนเป็นลาย ซึ่งเรียกว่าลายแดงหรือลายแดงโม ผ้าซิ่นผืนหนึ่งประกอบด้วย ผ้า ๓ ชั้น คือ ท่อนบนของซิ่น ตัวซิ่น และตีนซิ่น ซึ่งตีนซิ่นจะแกะออกเมื่อสามิตาย เพื่อเป็นการไว้ทุกข์และจะเย็บต่อเมื่อ ออกทุกข์ การนุ่งผ้าซิ่น จะหิบบอบของผ้าซิ่นทั้งด้านซ้ายและด้านขวา ป้ายให้มาทับกันตรงกลางเอว แล้วทับขอบ ลงม้าม้วนกับเข็มขัดเงิน ขายผ้าอินด้านหน้าสูงกว่าด้านหลังเพื่อความสะดวกในการก้าวเดิน เสื้อสำหรับผู้หญิง

ได้แก่ เสื้อกั๊กมหญิง เป็นเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมดำ แขนยาวทรงกระบอกตัดเย็บเข้ารูป คอตั้งผ่าหน้าตลอดติด กระดุมเงินถี่ ๆ เรียงกัน ๑๐-๑๕ เม็ด ใส่ได้ทุกโอกาส

ผู้ชายจะใส่ล้วงกั๊กม หรือล้วงขางตัน เป็นกางเกงขาสั้นปลายแคบเรียวยาวปิดแค่เข่า ขอบกางเกงตรงเอกร้าง แบบกางเกงจีน ทำด้วยผ้าฝ้ายทอมือและย้อมสีดำ ใช้นุ่งทำงานทั่วไป ส่วนล้วงอี จะมีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่ยาวเท่าตาตุ่ม เสื้อซอน เป็นเสื้อแขนยาวทรงกระบอกปลายแขนแคบ คอตั้งผ่าหน้าตลอด ไม่มีปกตัดเย็บเข้ารูปติด กระดุมเงินเรียงกันถี่ ๆ ประมาณ ๑๐-๑๒ เม็ด จำเอน และใช้ผ้าเสริมตะเข็บทั้งสองข้างใต้เอว ให้ชายเสื้อถ่างออก ตรงรอยผ่าสาบเสื้อ ต้นล่างแหวกออกให้ห่างกัน เสื้อแขนยาวนี้ใช้ในโอกาสต่างๆ แต่นิยมใส่ในงานพิธีมากกว่าใส่อยู่บ้าน กระเป๋าคาดเอวทำด้วยผ้าสีดำสลักสีแดงและสีเหลือง ปลายสายเย็บกลิ้งให้กลมเรียวยาวเล็กตอนปลายมีพู่ทำด้วย ด้ายสีต่างๆ ทั้ง - ปลาย ตรงกลางสายเป็นผ้าตัดเย็บติดประดับสวยงาม เมื่อนำไปคาดเอวแล้วกระเป๋าคาดจะติดชิดกับ เอว ประโยชน์สำหรับใส่ของใช้ประจำตัว เช่น ยาสูบ ไฟตยา หมากพลู เงิน กระเป๋านี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาว ไทยทรงดำ

ภาพที่ ๒ : ชุดไทยทรงดำ หญิง-ชาย

๒. หมอน

ชาวไทยโซ่งนิยมทำหมอนไว้ใช้เอง หมอนที่ใช้หนุนนอนนั้นมี ลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวประมาณ ๑ ฟุตกว้างประมาณ ๕ นิ้วมีช่องด้านใน ๔ หรือ ๖ ช่องทำเป็นลิ้นแล้วขุดหนุนให้เต็มทุกช่องจนแข็งบางคนเรียกหมอน หน้าอิฐ ที่หน้าหมอนแต่ละใบนั้นจะประดับด้วยเศษผ้าและปักไหมสีต่าง ๆ เป็นลวดลายงดงาม ลวดลายต่าง ๆ ที่ประดับหน้าหมอนมีหลายแบบ ชื่อลายต่าง ๆ ส่วนใหญ่มาจากการสังเกตจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ มักเป็น ชื่อดอกไม้ที่พบเห็น โดยทั่วไป เช่น ลายดอกจันทน์ ลายดอกบัว ลายดอกพรม ลายดอกเคঁ้า ลายดอกแปด เป็นต้น ยามว่างของหญิงสาวไทยโซ่งในอดีตนั้นต้องประดิษฐ์หมอนหน้าอิฐเตรียมไว้จำนวนมากเพื่อใช้ในพิธีแต่งงานของตน คตินิยมอย่างหนึ่งคือในวันแต่งงานหากหญิงที่เป็นสะใภ้นำหมอนไปบ้านสามีจำนวนมากประมาณ ๒๐-๓๐ ลูก จะ แสดงให้เห็นความเป็นกุลสตรีและแสดงให้เห็นความขขันขันแข็ง แม้สามีจะชื่นชอบเป็นพิเศษ เพราะจะได้ลูกสะใภ้ ที่เป็นคนดี

ภาพที่ ๓ : หมอน

๓. ครกกระเดื่องหรือครกมอญ

ครกกระเดื่องหรือครกมอญ ครกกระเดื่อง เป็นเครื่องใช้ที่มีแทบทุกครัวเรือน โดยชาวบ้านนิยมทำไว้ข้างยุ้งข้าวเพื่อความสะดวก โดยมุ่งหลังคายื่นออกมากันแดดกันฝนเรียกว่า เท็บมอญหรือเพิงมอญ ถ้าบ้านได้ถุนสูงจะตั้งครกไว้ที่ใต้ถุนบ้าน ครกกระเดื่องเป็นครกตำข้าวที่มีพัฒนาการสูงกว่าครกมือคือทุ่นแรงมากกว่าตำข้าวได้ปริมาณมากและเร็วกว่าการตำด้วยครกมือ

ส่วนประกอบของครกกระเดื่องได้แก่

๑. ตัวครก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง นิยมใช้ไม้สะแบง ไม้แคน ไม้จิก ไม้แดง แข็ง เป็นไม้เนื้อดี ทนทานต่อการฝังดิน ตัวครกทำจากท่อนไม้กลมยาวพอประมาณรอบขาขวามองมีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑.๕ เมตร เจาะเป็นร่องลึกตรงกลางเหมือนครกทั่ว ๆ ไป โดยใช้ ขวานฟันตรง กลาง เอาแกลบใส่เป็นเชื้อและจุดไฟเผา ถ้ายังไม่ลึกพอก็ใช้ขวานฟัน และเผาต่อจนได้หลุมครกลึกตามขีดภายในให้เรียบร้อยและสวยงาม เหนือจากกันครกถึงส่วนล่างสุดของไม้ประมาณในดินให้แน่น

๒. แม่มองหรือตัวมอง ทำจากไม้เนื้อแข็งทั้งต้นนิยมใช้ไม้สมอไทยเพราะเนื้อแข็ง เหนียว และทนทานเพื่อไม่ให้หักและแตกง่ายเวลาตอกลิ้มที่หัวแม่มองหรือได้ รับการกระแทกเวลาตำข้าว ตัวมองแบ่งเป็นส่วนสำคัญ ๒ ส่วน คือ หัวแม่มองและหางแม่มอง

ภาพที่ ๔ : ครกกระเดื่องหรือครกมอ

๔. ไถ

เป็นเครื่องมือประกอบการทำนาทำไร่ ไควยหรือวัวลากเผือกกลับดิน แล้วใช้คราดหรือยลูบที่ไถไว้ให้ก้อนเล็กลงเพื่อเพาะปลูกพืชได้สะดวกการใช้ไถของชาวบ้านในเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ มักใช้ไถเดี่ยวมากกว่าไถคู่ ที่เรียกว่าไถเดี่ยวเพราะใช้ควายลากไถนาเพียงตัวเดียว เหตุที่นิยมใช้ควายลากเพราะว่ามีความแข็งแรง ไม่กลัวฝนที่ตกอยู่เสมอหากใช้วัวเตรียมดินเพาะปลูก มักใช้วัวเป็นคู่สำหรับเตรียมลากคราดไถมีส่วนประกอบคือ คันไถ เป็นส่วนโค้งงอนเสียบเข้าเดียวกับหางยาม ไม้ที่นำมาทำคันไถจะใช้ไม้แดง ไม้ประดู่ และไม้ ยิงชัน โดยเลือกใช้กิ่งต้นที่มีลักษณะโค้งงอคล้ายรูปคันไถอยู่แล้ว ใช้ขวานถากไม้ให้มีขนาดเล็กลง ใช้บั้งและกระดาขทรายขัดเนื้อไม้ให้เรียบ ปลายคันไถมักทำเป็นรูปดอกบัวตูม เจาะรูส่วนปลายเพื่อร้อยเชือกหนังมัดกับแอกน้อยให้ควายลากไถหางยาม เป็นส่วนที่เข้าเดียวกับคันลิมตอกให้สนิทและแน่น โคนไม้หางยามจะเข้าเดียวกับหัวส่วนปลายหางยามถากและเหลา เล็กลง ปลายงอเป็นมือจับเวลาไถนาหัวหมู เป็นส่วนฐานวางติดพื้น มีรูปร่างเหมือนหัวหมู ปลายหัวหมูด้านหน้า ถากเป็นเตี้ยสอดเข้ากับผาลไถนา ก่อนใส่ผาลกับหัวหมูจะเคียวครั้งจนเหลว ทาครั้งร้อน ๆ บนผิวไม้หัวหมูประกบกับผาลเหล็กเมื่อครั้งเย็นจะทำให้ผาลและหัวหมูยึดติดกันแน่นคอม เป็นไม้โค้งวางพาดคอควายหรือวัว เพื่อมันอก ปลายคอมสองด้าน ชาวบ้านเรียกว่า "เชือกค่านำปลายเผือกไปมัดกับปลายแอกน้อยอีกทอดหนึ่งแอกน้อย เป็นไม้ท่อนสั้นประมาณ ๕๐ เซนติเมตร เจาะรูกึ่งกลางแอกน้อยเพื่อร้อยเชือกหนังหรือหวายปลายแอกน้อยสองข้าง ควัน รอยลึกสำหรับผูกเชือกค่านำให้ควายดึงไถไปข้างหน้าการไถนาโดยให้วัวควายลากไถกลับดินเตรียมเพาะปลูกเหมือนสมัยก่อน เริ่มหาตุ๋นได้ยากขึ้นเป็นลำดับเพราะเปลี่ยนมาใช้รถไถนาชนิดเดินตามเก็บบมหด วัวควายที่เลี้ยงไว้พลอยลดน้อยลงไปด้วย แม้จะหาปุ๋ยดอกหรือขี้มูลควายมาใช้ทาหรือยาसानานาวัดข้าวยิ่งหาลำบากขึ้น ไถซึ่งเคยใช้ก็กลายเป็นเศษฝุ่นก่อไฟไปเกือบหมดแล้ว

ภาพที่ ๕ : ไถ

๕. เรือน

แบบดั้งเดิม จะสร้างบ้านด้วยวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ กล้วยแฝก กล้วยคา ต้นไม้ต่างๆ เต่าทำด้วยต้นไม้เนื้อแข็งที่มีง่าม (ไว้สำหรับวางคาน) ทั้งต้น พื้นบ้านเป็นฝากลับที่ทำด้วยไม้ไผ่ทาบให้แบนเป็นชั้นๆ ฝาออกเป็นแผ่นติดกันหรือไม่ก็เป็นกระดานไม้จริง ซึ่งเอียงและตกให้เป็นแผ่นหงคาและปีกนกหัวท้ายบ้าน ลากลงมาดูและยจะผศนีสอกชานฉฉ ไทยแฉงค้ำเสมอกับชยค้ำบ้ำน และมีลักษณะโค้งเป็นกระโจม มุงด้วยแฝก มีลักษณะยาวคลุมลงมาเสมอพื้นเรือน คลุมผนังบ้านทุกคั่น (สมารถป้องกันลมหนาวที่พัดแรงได้ด้วย เพราะถิ่นเดิมของชาวไทยทรงดำ อยู่ในอาณาเขตที่ค่อนข้างหนาวมาก่อน) ยอดจั่วประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นกิ่งคล้ายเขากวางไขว้กัน เรียกว่า ขตกุด (เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เด่นของชาวไทยทรงดำ) ใต้ถุนบ้านปล่อยโล่ง ความสูงเดินลอดได้อย่างสะดวกสบาย ใต้เป็นที่ทอผ้า ตำข้าว สีข้าว เลี้ยงหมู เก็บรักษาเครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำนา ปันไต้บ้านทอดขึ้นทางหน้าบ้านและหลังบ้าน ภายในตัวบ้านกั้นด้วยฝาสกัดหัวท้ายบ้าน ฝาด้านข้างเอนออกจากแนวตั้งเสา และมีความสูงไม่ถึงหลังคา ปลายด้านบนฝาด้านข้างนี้จะเป็นทั้งสำหรับไว้ของเครื่องให้ครัว ส่วนเตาวางไว้ใต้ที่นั่งนี้ ภายในบ้านจะปล่อยให้เป็นพื้นที่โล่งไม่มีการกั้นห้อง ปล่อยกว้างตามขนาดตัวบ้าน สำหรับเป็นที่นอน ที่รับประทานอาหาร

ภาพที่ ๖ : เรือน

๖. ลูกชวาง

เป็นผ้าทอมือพื้นเมืองที่มีกรรมวิธีการผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้านตำบลโพรงมะเดื่อ และต่อมาได้ทำการฟื้นฟูผ้าทอขึ้นมาหลังจากได้ห่างหายไปนาน เพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้านการทอผ้าซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำตำบลโพรงมะเดื่อ พร้อมทั้งจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนและสืบสานงานหัตถกรรมพื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์และประชาชนได้ใส่ผ้าที่มาจากชุมชนได้ใส่ผ้าที่มาจากชุมชน ราคาไม่แพง โดยมีวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมให้การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ วิทยากร และปัจจุบันได้คิดค้น ลายดอกมะเดื่อขึ้น ให้เป็นลายประจำชุมชน ซึ่งมีรูปแบบสีสันทันสมัย สวมใส่ได้ทุกโอกาสเหมาะกับทุกยุค ทุสมัยและคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ภาพที่ ๗ : ลูกชวาง

๗. ชั้นหมาก

ชั้นหมาก (คนไทย เรียก เชี่ยนหมาก) เป็นภาชนะสำหรับใส่หมากพลู บุหรี่ เป็นเครื่องต้อนรับแขกประจำบ้าน ทำด้วยไม้กระดานต่อเป็นรูปกระบะสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณ ๓๐-๓๕ เซนติเมตร สูงประมาณ ๒๕-๓๐ เซนติเมตร ด้านบนเป็นช่องสี่เหลี่ยม ๓-๔ หรือ ๕ ช่อง แล้วแต่ความต้องการที่จะใส่อะไร เช่น หมากพลู ปูนช่องที่ใส่ยาสูบจะมีฝาปิดเลื่อนไปมาได้ ตอนล่างของเชี่ยนหมากเป็นขาสูงทั้งสี่ขา มีการแกะสลักลวดลายและตกแต่งอย่างสวยงาม

ภาพที่ ๘ : ชั้นหมาก

๘. แอบข้าว

แอบข้าว คือ ภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่รูปทรงเหมือนตุ่มคอสูง มีฝาสวมครอบ มีฐานสี่เหลี่ยม มีสายสะพาย สานแบบลายฟองดีหล่ม ใช้สำหรับใส่ข้าวเหนียวที่นึ่งแล้ว ไว้สำหรับใส่อาหารหิวไปรับประทานเวลาออกไปทำนา แอบข้าวบางแบบทำด้วยไม้ทองเหลืองหรือไม้ต้นนุ่น ขุดถากให้เป็นรูปคล้ายตุ่ม แต่มีฝาครอบ เรียกว่า "ก่องข้าว" ภาพที่ ๘ แอบข้าว

ภาพที่ ๘ : แอบข้าว

๙. ขมุก

ซึ่งใช้สำหรับใส่เสื้อผ้า และผ้าทอ ของชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ขมุกจะสานด้วยไม้ไผ่สีสุก ขมุกนี้ชายไทยทรงดำที่เป็นหญิงหากแต่งงานต้องมีขมุกอย่างน้อย ๑ หาบ ขมุก คือ ภาชนะไม้สานเป็นลายสามเหลี่ยมผืนผ้า มีฝาปิด ขนาด ๗๕ ซม. กว้าง ๓๕ ซม. สูงประมาณ

ภาพที่ ๑๐ : ขมุก

๑๐. กระหลืบ

กระหลืบ เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่เส้นขนาดเล็ก ฝีมือนักประดิษฐ์ เป็นงานฝีมือนักสานชาย กระหลืบมีรูปทรงคล้ายตุ่มน้ำดินเผา แต่มีก้นสอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปากกลม ถักด้วยหวายละเอียดอย่างความสูง ๓๐ ซม. มีประโยชน์ใช้ใส่เครื่องใช้ประจำตัวเวลาเดินทาง เช่น เสื้อผ้า อาหาร นอกจากนั้น ชายหนุ่มชาวไทยทรงดำ ก่อนแต่งงานจะต้องสานกระหลืบเป็นเครื่องใช้ชิ้นหนึ่งที่เจ้าสาวต้องใช้สะพายบ่าตอนเข้าพิธีแต่งงาน เป็นการอวดหญิงว่าตนเองนั้นเป็นผู้ที่มีความสามารถเหมาะสมที่จะเป็น หัวหน้าครอบครัว

ภาพที่ ๑๑ : กระหลืบ

๕. คณะกรรมการ/คณะทำงานของพิพิธภัณฑ์

มีคณะกรรมการของหมู่บ้าน แล้วแบ่งหน้าที่กันทำ ช่วยกันดูแล บริหารกันเองเพราะ ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำหัวถนน ชาวบ้านจัดตั้งกันขึ้นมาเอง

๖. ผลงานโดดเด่นของพิพิธภัณฑ์

มีการออกบูทแสดงเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยทรงดำหัวถนน ไปออกบูทงานองค์พระประถมเจดีย์ ๑๐ วัน ๑๐ คืน และออกบูทเครือข่ายภาคีหุ่นขี้ผึ้งนครปฐม และกลุ่มเพื่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์นครปฐม

๗. สภาพปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีการเปิดให้เข้าชม อุปกรณ์หรือของที่ใช้ในพิพิธภัณฑ์จะกระจายไปตามหมู่บ้าน เนื่องจาก กำลังปรับปรุงท่าถนนคอนกรีตเมื่อทำเสร็จจะมีการปรับ ภูมิทัศน์ คือ ปลูกต้นไม้ ทำนากการเกษตร เศรษฐกิจพอเพียง ปลูกแปลงผักสวนครัว และปลูกต้นไม้สำคัญที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น ต้นนุ่นใช้จัดงานศพ ทำเขากาเล ส่วนต้นไผ่ จะใช้ในการจักสาน ปลูกบ้าน หลังจากการปรับปรุงภูมิทัศน์ จะเปิดพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนนอย่างเป็นทางการอีกครั้ง ปรับตกแต่ง มีการแสดง และให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว ที่มาเยี่ยมชม

๘. ปัญหา/ความต้องการของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์อยู่ในช่วงปรับปรุงภูมิทัศน์ทำให้เปิดให้เข้าชมไม่ได้ ไม่มีของให้เข้าชม เพราะได้เก็บกระจายไปจามหมู่บ้าน

๙. การเปิด-ปิด

เปิดทุกวัน ตั้งแต่ ๐๘.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. (ปัจจุบันปิดปรับปรุง)

๑๐. การติดต่อ

ที่อยู่ ๒๘ หมู่ ๖ ต.ดอนพุทรา อ.ดอนตูม จ.นครปฐม ๗๓๑๕๐.

เบอร์โทร ๐๘๙-๒๕๖๙๑๑๗

๑๑. ข้อมูล/ข้อสังเกต อื่นๆ

พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านหัวถนน ตั้งอยู่ที่ ตำบลดอนพุทรา ปัจจุบัน ยังไม่มีการเปิดให้เข้าชม และอุปกรณ์หรือของที่ใช้ในพิพิธภัณฑ์จะกระจายไปตามหมู่บ้าน เนื่องจาก กำลังปรับปรุงทำถนนคอนกรีตเมื่อทำเสร็จจะมีการปรับภูมิทัศน์ (รูปบางส่วนอ้างอิงทางอินเทอร์เน็ต เพราะทางพิพิธภัณฑ์ไม่มีของเนื่องจากปิดปรับปรุง)

ผู้ให้ข้อมูล(ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์) ชื่อ นาย ประสงค์ เตี้ยะตาข้าง เบอร์โทร ๐๘๙ - ๒๕๖๙๑๑๗

อ้างอิง

<https://www.google.com/maps/search/%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B8%9E%E0%B8%A0%E0%B8%B1%E0%B8%93%E0%B8%91%E0%B8%9C%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%9E%E0%B8%9A%E0%B8%9E%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%94%E0%B8%97%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%94%E0%B8%B3%E0%B8%AB%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B8%96%E0%B8%9E%E0%B8%9E/@13.๒๘๔๒๕๕๒,๙๙.๗๕๓๒๓๙๒,๑๓z/data=!๓m๑!๔๖๑>